

Научно веће Факултета драмских уметности
Београд

Извештај комисије за оцену и одбрану докторске дисертације **Владимира Церића**
ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ
ФАНТАСТИКЕ

Уводно образложење

Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ ФАНТАСТИКЕ кандидата Владимира Церића

др Александра Миловановић, ванр. проф. (ФДУ)
др Александар Јанковић, ванр. проф. (ФДУ)
др Никола Шуица, ред. проф. (ФЛУ)
др Лидија Делић, научни саветник (ИКУМ, Београд)
и др Невена Даковић, ред. проф. и ментор (ФДУ)

на састанку одржаном 27. јуна 2022. године предложила је и том приликом усвојила извештај којим се позитивно оцењује докторска дисертација.

Извештај Комисије садржи: уводно образложење; биографске податке кандидата; анализу; критички увид и оцену резултата докторске дисертације и закључак Комисије.

Биографски подаци кандидата

Владимир Церић (бр. индекса 3/2011d) рођен је 08. 12. 1983. године у Београду. Средњу Музичку школу "Др Војислав Вучковић" завршио је у Београду. Дипломирао на Вишој електротехничкој школи у Београду на смеру Аудио и ТВ технологије 2006. године, а затим и на Факултету за информатику и Менаџмент (Универзитет Сингидунум) на смеру Рачунарска графика и дизајн 2009. године. Мастер (научне) студије завршио је на Интердисциплинарним студијама Теорије уметности и медија Универзитета уметности у Београду са темом *Дигитални текст: Интерактивност и интертекстуалност* 2011. године. Уписао је докторске студије Теорије драмских уметности медија и културе 2011. године.

Запослен је у настави на Академији техничко-уметничких струковних студија у Београду од 2006. године. У богатој професионалној каријери поред предавања у својству гостујућег предавача на Факултету за електротехнику Универзитета у Љубљани на студијском програму *Мултимедија* у априлу 2022. године, кандидат је објавио бројне научне радове, излагао на научним скуповима и био члан тимова међународних истраживачких и научних пројеката.

Од објављених радова кандидата издвајамо:

- Cerić, Vladimir. 2013. „Igra narativa: Igra prestola“. *Zbornik radova Fakulteta dramskih umetnosti* 24: 101-114. https://fdi.bg.ac.rs/uploads/files/Institut/ezbornik/Zbornik%2024/Vladimir%20Cerić_IGRA%20NARATIVA%20-%20IGRA%20PRESTOLA.pdf
- Cerić, Vladimir. 2015. „Representation of Rape in Almodóvar’s Cinema“; *Ekphrasis. Images, Cinema, Theory, Media* 2: 121-135. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=307539>
- Jevremović, Milica, Cătălin Gheorghită, Vladimir Cerić, Ovidiu Blăjină, Zorica Jelić, Milena P. Ilić, i Rocsana Bucea-Manea-Țoniș. 2022. „An Empirical Study on Website Interactivity Impact among a Student Group, Beneficial for Companies, and Other Users“. *Sustainability* 14 (8): <https://doi.org/10.3390/su14084507>.

Неке од најважнијих конференција на којима је кандидат излагао су:

- *Digitas: Digital Natives, Digital Immigrants, Digital Asylum-Seekers: The Clash of Cultures 2010. "Digital Storytelling"*. Сибињ (Румунија).
- *International Conference on Communication, Media, Technology and Design 2012. "Digital text: Interactivity and Intertextuality"*. Истанбул (Турска).
- *Theatrum mundi. 2012, "Izvođačka praksa (ceremonije) otvaranja Olimpijskih igara u Londonu"*. Дубровник (Хрватска).
- *Theatrum mundi. 2013, "O inverziji ili subverziji mizoginije u medijima: Končita Vurst"*. Дубровник (Хрватска).
- *Rethinking Intermediality in the Digital Age. 2013. "The Importance of Digital Video effects and Digital Storytelling on Epic Fantasy Narratives"*. Клуж-Напока (Румунија).
- *Narratology and Its Discontents: Narrating beyond Narration. 2017. "Space and Storyworlds in Epic Fantasy"*. Загреб (Хрватска):
- *Rethinking Intermediality in Contemporary Cinema: Changing Forms of In-Betweenness 2018. „Transmedia Games, Between the Spectator and Gamer“*. Клуж-Напока (Румунија).

Владимир Церић је био члан тимова међународних пројеката:

- *Tempus: Innovation and Implementation of the Curriculum Vocational Studies in the Field of Digital Television and Multimedia. 2011-2014.*
- *Tempus: Development of Higher Education and Society by Creating a Collaborative Environment in the Field of Arts and Media through Regional Student Partnership in Production of Audio/Video Content. 2013-2016.*
- *Erasmus+: Implementation of the Study Program - Digital Broadcasting and Broadband Technologies (Master studies)*

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација Владимира Церића ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ ФАНТАСТИКЕ обухвата 237 страница или око 600.000 знакова и састоји се од пет поглавља: *Увод* (стр. 1–12), *Трансмедијално приповедање и свет приче* (стр. 12–91), *Епска фантастика* (стр. 92–116), *Студија случаја* (стр. 117–187), и *Закључак* (стр. 188–197). Следе одељци: *Библиографија и вебографија* (стр. 197–207) са 208 јединица на српском и енглеском језику, *Филмофи, телевизијске серије, компјутерске игре, књижевност, стрипови* (стр. 208-214) са 115 наслова. Опсежно поглавље *Прилози* (стр. 215–235) обухвата табеларне приказе ликова, описа ликова, географских карти, главних заплета студије случаја ТВ серије *Игра престола (Game of Thrones, 2011-2019)*. На почетку рада налазе се апстракти на српском и енглеском језику, а на крају је биографија кандидата.

Полазне тачке докторске дисертације означене у наслову су: (1) истраживање процеса трансмедијалног приповедања; (2) односно конструкције, развоја и промене дијегетичког света у жанру епске фантастике; и (3) одабране студије случаја, вишеделног (незавршеног) романа *Песме леда и ватре (The Song of Ice and Fire)* Џорџа Р. Р. Мартина (George R. R. Martin) и његових медијских транспозиција пре свега ТВ серији *Игра престола*, али и компјутерских игара, графичких романа (стрипова) и друштвених (табле-топ) игара. У задатом кључу кандидат успева да теоријски и аналитички обједини једну од најактуелнијих наративних теорија (трансмедијално приповедање), један од најпопуларнијих жанрова (епску фантастику) и ТВ серију која је широко схваћено реконцептуализовала појмове фанфикције и гледалачке партиципативности (у домену дигиталног умрежавања). Извесно, у коначном исходу рад нуди објашњење деловања трансмедијалног приповедања у особеном случају када процес успева да заврши заплет и свет приче у другостепеном тескту ТВ серије, једном од n-тостепених текстова овог приповедног света, који је започет, али остао отворен у првостепеном тексту или хипотексту књижевног дела.

Упоредним аналитичко теоријским разматрањем различитих и често темељно супротстављених теорија трансмедијалног приповедања и света приче (Мери-Лор Рајан/Marie-Luare Ryan, Х. Портер Абот/Н. Porter Abbott, Брајан Атебери/Bryan Attebery, Џеј Дејвид Болтер/Jay David Bolter, Ричард Грусин/Richard Grusin, Лубомир Долежел/Lubomír Doležel, Хенри Џенкинс/Henry Jenkins) кандидат успоставља обухватни интерпретативни оквир,

односно систем „контролних тачака“ и стандарда које трансмедијално приповедање, промене дијегетичког света и епска фантастика само уједињено испуњавају. Интердисциплинарни систем обухвата разматрање наративне структуре, драматуршких елемената (ликова, заплета), и нарасе света приче изграђене на различитим медијским платформама и у свим појавним аспектима – од хронотопа културе, климе, религије, алузивности и цитатности историје, мита итд. Као особеност аналитичке оптике кандидат поставља анализу фанфикције која надограђује свет приче, специфично лиминално улазећи у низ трансмедијалног приповедања и, тако следбено развија и иновира гледалачку партиципативну културу. Најмање пажње посвећено је маркетиншком аспекту трансмедијалног приповедања као развоју франшиже кроз фан конзумеризам, што је и логично имајући у виду да је покушај обнове интересовања за фан предмете и колекције после емитовања серије био потпуно неуспешан (за разлику од дуговечности других франшиза попут *Хари Потера (Harry Potter)*, *Ратова звезда (Star Wars)* или *Џејмс Бонда (James Bond 007)* и сл.).

Појмови трансмедијалног приповедања и дијегетичког света одређујући су за жанр епске фантастике који се још увек опире прецизном дефинисању, да би потом оба теоријски међузависна и уодношена појма била примењена и проверена на одабраној студији случаја – различитим медијским појавностима *Игре престола*. Захваљујући унапред датој аргументацији истраживање је у највећој мери посвећено процесу преноса и творбе дијегетичког света при преласку са књижевности на ТВ серију, док су друге тачке низа трансмедијалног приповедања наведене таксативно и уз јасно мање детаљне анализе.

Тема докторске дисертације је, дакле, анализа процеса трансмедијалног приповедања и ширења дијегетичког света епске фантастике кроз „пажљиво (...) сагледан корпус текстова *Игре престола*“ те кроз међусобне односе првостепеног и *n*-тостепених текстова, али и интратекстуалних релација романа и ТВ серије. Циљ рада, блиско постављен у односу на тему, предмет и истраживачка питања, је мапирање пута приче с једне на другу медијску платформу (књига, графички романи, филмови, ТВ серије, компјутерске игре, забавни паркови и роба широке потрошње), и стварање „стално растућег атласа комплексног, кохерентног дијегетичког света/светова приче епске фантастике“, која заузврат добија прецизније жанровско одређење и формулу.

Хипотеза рада, у нијансама различита од теме и циља је да је трансмедијално приповедање отворени начин излагања приповести и грађења света приче „прелажењем с једне на другу медијску платформу, односно кретањем од основног до n-тостепених текстова (..), на шта јасно указује стално растући атлас комплексног и кохерентног дијегетичког света/света приче епске фантастике *Игра престола*.“ Пуни потенцијали процеса долази до изражаја у епској фантастици“ захваљујући посебности студије случаја када без трансмедијалног приповедања заправо не би постојао ни првостепени текст.

Увод обухвата разматрања о теми, циљу и методологији уз осврт на генезу појма трансмедијалног приповедања као апропријације класичне наратологије. Поглавље *Трансмедијално приповедање и светови приче* дефинише трансмедијално приповедање као троструки процес: ремедијације, адаптације и екстензије а дати увид даље открива како полазну стратегију стварања дијегетичких светова/ светова приче, тако и остварење креативних или финансијских циљева трансмедијалних пројеката. Треће поглавље, *Епска фантастика*, говори о жанровским (не)одређеностима – унутар широког поља фантастике – онтолошки је повезујући са бајкама, легендама, митовима, еповима (Проп/ Владимир Пропп, Тодоров/ Цветан Тодоров) и њиховим јунацима (Воглер/ Christopher Vogler, Кемпбел/ Joseph Campbell). Поглавље *Студија случаја* даје детаљну анализу приповедања и света приче серијала романа *Песма леда и ватре*, ТВ серије *Игра престола*, као и у других трансмедијалних (n-тостепених) текстова који заједно граде универзум света приче. Закључак потврђује постављену хипотезу укрштеном применом различитих теорија на различите медијске текстове. У том смислу кандидат закључује:

Уочава се да трансмедијални текст СИП/ПЛВ испуњава и пет Гудманових стратегија грађења трансмедијалних светова: састављање и распадање; тежина; ређање; брисање и допуњавање и деформације.

(...)

Све набројане стратегије примењују се или у потпуности или само делимично измењене, у свим текстовима који настају као екстензије основног текста, чиме се трансмедијални свет приче *Игре престола* додатно усложњава, а с друге стране, отварају се нове наративне празнине које могу да допуне нови текстови, без ремећења трансмедијалне целине (и основе).

Теоријска платформа рада повезује теорије трансмедијалног приповедања, света приче, студија ТВ серија, студија филма и екранских медија, наратологије, студије жанра организованих око радова теоретичара као што су: Патрик О’Нил (Patrick O’Neill), Жерар Женет (Gérard Genette), Линда Хачен (Linda Hutcheon), Џофри Вагнер (Geoffrey Wagner),

Камила Елиоте (Kamilla Elliott), Роберт Стам (Robert Stam), Невена Даковић, Колин Харви (Colin Harvey), Аге Хансен Лове (Aage Hansen-Löve), Теј Вон (Tay Vaughan), Лоренс Лесиг (Lawrence Lessig), Шивон О’Флин (Siobhan O’Flynn), Дејвид Херман (David Herman), Паоло Бертети (Paolo Bertetti), Метју Фриман (Matthew Freeman), Џофри А. Лонг (Geoffrey A. Long), Кристи Дејна (Christy Dana), Барт Вервеак (Bart Verweack), Цветан Тодоров, Еспен Арсет (Espen Aarseth), Јеспер Јул (Jesper Juul), Дејвид Луис (David Lewis), Николас Решер (Nicholas Rescher), Кенет Фут (Kenneth Foote), Маоз Азарјаху (Maoz Azaryahu), Лизбет Кластруп (Lisbeth Klastrup), Сузана Тоска (Susana Tosca), Нелсон Гудман (Nelson Goodman), Александра Миловановић и други.

Истраживање је постављено синхронијски и дијахронијски, а методологија рада обухвата методе квалитативне и квантитативне анализе текста: наратолошку, структуралну, жанровску, драматуршку, актантску, иконолошку, статистичку и методу студије случаја. Главна студија случаја, серија романа и ТВ серија *Игра престола*, контекстуализована је пре свега у односу на друга позната дела епске фантастике – *Господар прстенова* (*The Lord of the Rings*) и много мање *Хронике Нарније* (*The Chronicles of Narnia*). У раду су коришћене опште методе индукције и дедукције, анализе и синтезе, дескрипције и генерализације, деконструкције и реконструкције и компаративни метод.

Литература (библиографија и вебографија) садржи 208 јединица на српском и енглеском језику, а листа филмова, телевизијских серија, компјутерских игри, књижевних дела и стрипова наводи 115 наслова.

Пет прилога живописно и детаљно упоредо представљају елементе света/светова приче. Прилози А и Б доносе спискове ликова из серијала романа и телевизијске серије, као и опис главних ликова телевизијске серије (са генеалогичком и конфигурацијом). Прилог Ц је „јединствена географска карта која инкорпорира познате топове светова *Песме леда и ватре* и *Игре престола*“ а Прилог Д износи сажетак до сада објављених романа. Прилог Е је резултат драгоценог– и по много чему уникатног – ауторског истраживачког рада на утврђивању главних заплета, радњи, и епизода у коначној борби за престо у телевизијској серији. Наведена табела је главна референца за читање и препознавање насталих екстензија ТВ серије у односу на роман.

Критички увид и оцена резултата докторске дисертације

Докторска дисертација **ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ ФАНТАСТИКЕ** је амбициозно и добро изведено истраживање – изазовно, узбудљиво и инспиративно, не само за истраживача већ и за заинтересоване читаоце захтевајући храброст и одлучност хватања у коштац са две области у перманентном развоју. Кандидат успева да разумљиво и занимљиво приближи значења и маркира важећа одређења примера који припадају изабраном новомедијском и иновирном теоријском оквиру. Вишеструке проблеме саме теме, препозанте као: (1) стално хаотично растућа теоријска платформа, унутар које су границе појмова „под сталним брисањем“; (2) студије случаја као нестабилни текстови у перманентној (транс)медијској пролиферацији и „у настајању“; и (3) недовршеност основног/хипотекста књижевних романа (који обухвата неколико хиљада страница, које Мартин према сопственим изјавама можда никада неће завршити), коју је смело заокружила ТВ серија подражавајући и антиципирајући расплет првостепеног текста, кандидат је кумулативно успешно савладао.

У првом кораку, теоријске и аналитичке променљиве систематизиоване су укрштањем различитих теорија и конституената трансмедијалног приповедања те поређењем и указивањем на прилагођавање и однос са класичним наратолошким теоријама. У систематизацији аналитичко теоријских стандарда кандидат прибегава разложеном табеларном приказу, где сложене релације транс, крос и мулти - медијалности редуктивно и таксативно сажима у **Табели 2.1 - Карактеристике медија и медијских пракси**. Односи две теорије развојног пута јунака дати су у **Табели 2.1 - Компаративна табела пута хероја Воглера и Кембела (Воглер 2020, 56)** а трансфикционалност је мапирана у **шеми 2.1 - Методи спајања текстова који образују трансфикционалност (према Ryan 2013, 368)**. Ипак, успешно настојање прецизног приказа структуре не ослобађа рад конфузије неконсеквентне и нестандартизоване терминологије која није неуобичајена за ову младу теоријску област у настајању.

После исцрпног прегледа теорија као полазиште за даљи рад одабран је (у односу на ширину које трансмедијална теорија и пракса пружају) сведени став да је трансмедијално приповедање пре свега адаптација – уз претходно утемељење у процесу конвергенције (нових) медија – што даље отвара простор за свестрано разматрање фанфикције као врсте адаптације и важног чиниоца приповедачког ланца и градње света приче. Истовремено, сви фан појмови као и занемарена маркетиншко потрошачка димензија процеса „уграђени“ су

у формуле, које одређују и структуру рада, трансмедијалног приповедања као вишеслојног феномена:

Индустрија медија (канон) + колаборативна култура (фанон) = трансмедијално приповедање

Наративна екстензија + медијска екстензија = трансмедијално приповедање

кросмедија + наратив = трансмедијално приповедање

Наредни сегменти рада, следећи логику дату у наслову баве се истраживањем света приче (дијегетичког света), његовим најбитнијим елементима као што су простор и ликови, медијске условљености и деликатна равнотежа света приче као света фикције и могућих светова. Посебна пажња посвећена је категорији простора света приче и различитим процесима опросторовања што обезбеђује анализу разноврсно приказаних и коришћених мапа, пре свега у ТВ серији *Игра престола*. Пратећи разматрања простора од теорија Мике Бал (Mieke Bal) и Симора Четмена (Seymour Chatman), преко де Сертовог (Michel de Certeau) динамично статичког и релационог одређења (уз диференцијацију појмова простора и места), кандидат се опредељује за поимање произашло из теорије Азарјахуа, Фута и Рајанове:

На простор у одређеном тексту, може се гледати двојачко, као: објекат репрезентације и функција околине (амбијента) у којем се наратив развија, или медиј у којем се наратив реализује. (Ryan, Foote, i Azaryahu 2016, 1)

Наративни простор је физички амбијент у коме се ликови крећу и у коме живе, а представља и један од предуслова за грађење света приче. Такође, на проблем простора може се гледати и изван дијегезе кроз позицију екстрадијегетичког наратора, али и реципијената. Простор може имати више функција у одређеном тексту, може да исцртава контекст света или да буде његова референца (нпр. путописи). Референце могу бити опште познате локације које реферишу на важна историјска места, али не морају бити ограничена на фактуалне наративе, већ могу тражити референце у митовима и легендама. Кроз простор се може утврдити позиција ликова у односу на друге ликове у одређеној сцени, али простор може и да указује на стварну позицију, дистанцу или правац кретања у стварном свету или свету приче.

Проучавање света приче завршава се разматрањем ликова, актантских модела и могућих семиотичких квадрата као драгоценог али и недореченог поља хибридизације класичне нартологије, семиотичко-структуралистичких модела и нових медијских теорија.

Покушај (под)жанровског омеђења епске фантастике полази од делимице несврсисходних – јер превасходно нису даље искоришћена у анализи – разматрања жанра кроз теорије Тодорова, Бордвела (David Bordwell) и Алтмана (Rick Altman). Но, на супротној страни у потрази за позиционирањем епске фантастике у систему васколике (књижевне) фантастике Владимир Церић иновативно користи лингвистичку преводну диференцијацију (научна фантастика и само фантастика) и излистава тематске поделе обе групе одбацујући, негде спонтан и логичан, закључак да су епска и научна фантастика поджанрови фантастике. Ближе одређење епске фантастике резултат је односа могућих и измишљених светова (**Шема 3.1 - Поджанрови фантастичног (Тодоров 1987, 49) и Шема 3.2 - Шематски приказ типова фантастике према припадности свету у коме се прича развија**), које се обухватно позива на Долежела и његове, у круговима студија филма, мало коришћене теорије. Услед незавршености жанровских разматрања, до суштине епске фантастике долази се тек утврђивањем међуодноса епа, мита (већ утемељено у анализи пута митског хероја према теоријама Кембела и Воглера) и фантастике што отвара значајно питање укупне алузивности, цитатности, парафраза романа и ТВ серија.

Друго и треће поглавље рада – која заједно са *Уводом* чине више од половине укупног броја страна – могу се визуелизовати као паралелне граничне линије или тачке посматрања студије случаја која је тема четвртог поглавља. Простор између теоријских граничника трансмедијалног приповедања и света приче предмет је мултиперспективног сагледавања „уланчаних“ медијских адаптација романа и ТВ серије. Истраживање је „медијски“ организовано као анализа романа, ТВ серије и других *n*-то степених текстова (потпоглавље је незграпно названо *Трансмедијално приповедање Игре престола*) и, логично, разумљиво је и могуће за праћење само за читаоце добро упознате са ТВ серијом. Ипак, и за њих, а тим више и за остале недовољно или апсолутно неупућене читаоце, рад добија пуни смисао тек упоредним читањем анализе и пет Додатака. Додаци, смештени на крају дисертације, импресивно табеларно и прегледно доносе листе ликова и њихове описе, географску карту *Познатих светова*, сажетке свих пет до сада објављених томова романа и као резултате извесно исцрпљујућег и временски захтевног рада израде табеле 500 линија заплета (пре него главних заплета како их кандидат насловљава) 73 епизода серије. Прегледност заплета остварена је колор схемом обележавања везаности линије заплета за неку од кућа у борби за власт. Вредност и значај последњег додатка за препознавање промена и експанзија света приче снажније би дошле до изражаја да је кандидат аргумент у коме је

серијал романа доминатно сагледан као основни текст, проширио чињеницом да је свет приче *Игре престола* заокружен само у ТВ серији. Ипак, у једном тренутку, констатује да

након почетка емитовања телевизијске серије, другостепени текст постаје основа стварања трансмедијалног света приче, а текстови попут компјутерских игара, брендиране робе широке потрошње, друштвених игара или фан фикције црпе претежно наративне и ненаративне карактеристике из другостепеног текста (свакако и референцирањем у примарни текст).

Битан методолошко-структурални проблем је одсуство стандардног аналитичког обрасца за све текстове (књижевне и медијске). Тако, у романима аутор проучава односно описује топографију и климу *Познатог света*, историју у *Песми леда и ватре*, друштвено уређење и хијерархију те религију и магију. У случају ТВ серије враћа се углавном класичној наратолошкој анализи бавећи се наративом, основним наративним линијама, ликовима, родом и сексуалношћу и једино упоредиво анализирајући промене (географске и друге) *Света леда и ватре*. Драгоцену иновацију је део посвећен трансмедијалној маркетиншкој кампањи *Песме леда и ватре* у *Игри престола* тј. проширеном значењу франшизе и маркетинга када другостепени текст функционише као експлицитна, а не само подразумевајућа, промоција основног текста. Остали *n*-то степени текстови приказани су слободним навођењем најзначајних промена, епизода и ликова које уводе, па кандидат закључује:

Свет приче корпуса текстова ПЛВ/СИП има сопствена правила, географију, историју и детаљне информације о ликовима и догађајима, како актуелним тако и оним који су им претходили. Трансмедијални свет који чине ПЛВ, СИП и други сродни *n*-тостепени текстови чине обухватно и богато замишљен вишемедијски свет приче још већим, кроз бројне екстензије. Готово сви текстови у овом корпусу (изузев неких текстова фан-фикције) успостављају грађење највишег степена просторно-временског-сећајног конструкта који укључује наративне и ненаративне елементе, са или без лиценце, а који гради трансмедијални свет, испуњавајући све услове које наводе Кластруп и Тоска, а то су јединствени етос, топос и митос.

Последњи сегмент посвећен фанфикцији, партиципативној култури и неауторизованим екстензијама демонстрира њихово функционисање пре свега на друштвеним медијима а у односу на „канон (било ког света приче) и жанр“. „Најчешће одступање од канона изводи се кроз увођење фантастичних елемената којих није било у оригиналним световима приче“, због чега неретко долази и до померања жанра у спектру фантастике када „ПЛВ припада фантастично чудесном, а ИП чисто чудесном.“

Препоручено захтевно читање дисертације, када анализа стално тражи консултације Додатака, ублажено је лагодним, *in medias res* стилем излагања који подразумева да је читалац суверено овладао претходно успостављеним контролним појмовима та да аутор може једноставно и кратко да дијагностификује испуњење стандарда трансмедијалног приповедања у спрези са стандардима епске фантастике. Тако, из *close readinga* произлази да текстови испуњавају седам принципа Хенрија Џенкинса (ширење наспрам продубљивања; континуитет наспрам умножавања; урањање наспрам екстракције; стварање света, серијалност; субјективност и партиципативност); да секундарни свет одговара Толкиновом термину подкреације; да сарадња Мартина с Гарсијом и Антонсон задовољава пет принципа партиципативне културе итд. те да је очигледно

да су за трансмедијално приповедање погоднији наративи у којима је доминантан свет приче, јер се у сваком тренутку може описати заплет око новог лика, у још увек неоткривеном делу света у причи, који је довољно велики да догађаји могу, али не морају утицати једни на друге.

Усложњавање већ довољно замршених и испреплетаних линија заплета статистички је документовано расподелом према покретачима заплета, променама позиције линија заплета у роману и ТВ серији, повећањем броја епизода или сегмената заплета као и минутажом приказивања ликова. У том кључу јасно је да је статистичка анализа подједнако вредна колико и чињеница да је за анализу феномена популарне културе мобилисан импресиван и озбиљан теоријски апарат.

Наведена разматрања и квалитативни и квантитативни аргументи, према мишљењу кандидата, доказују полазну хипотезу да усложњавање и раст света приче трансмедијалног приповедања најбоље долазе до изражаја у жанру епске фантастике. Односно да је предуслов припадности жанру да може да добро функционише на различитим медијским платформама, чиме се потврђује назначена али недовољно јасно формулисана врста „повратне“ теоријске спреге дефинисања два централна појма рада.

Разматрање трансмедијалног приповедања и дијегетичких светова епске фантастике почиње од хипотезе која трансмедијално приповедање у савременим текстовима фикције, а нарочито у епској фантастици, види као отворени начин излагања приповести у сложенем свету приче који и поред промене медијске платформе успешно мапира пут приче, тако да се пажљивим компоновањем

конституишу комплексни, кохерентни дијегетички свет/свет приче, а који према својој унутрашњој логици (фикционим ликовима) и спољној логици (читаоцу/слушаоцу/гледаоцу/играчу), задовољава критеријуме које теорија у овим областима акцентује, а пракса потврђује кроз одабрани пример трансмедијалног света *Игра престола*.

Коначно, треба истаћи врсту нехотично оствареног „коперниканског обрта“ када дисертација чини се носи већу иновативност детаљног и обухватног истраживања романа, ТВ серије *Игра престола* и других *n*-тостепених текстова него увида у теорије трансмедијалног приповедања, света приче и епске фантастике. Логично, потоња се успоставља као нова парадигма жанра епске фантастике а кандидат сугерише да би из теоријског оквира рада могле да буду изведене генералне стратегије трансмедијалног приповедања које важе „и за друге текстове епске фантастике и друге жанрове“. Упоредо, уз додатну систематизацију и концентрацију, истраживање би могло да изнедри и стабилнији аналитички образац оба појма, што свеукупно враћа раду потребну структуралну и тематску равнотежу.

Главно проблемско питање у тези, шта чини дијегетичке светове епске фантастике и да ли је трансмедијално приповедање најбољи метод креирања оваквих наратива на примеру серије *Игра престола*, разматрано је из угла жанра, креирања светова приче и самих карактеристика трансмедијалног приповедања. Чињеница је да корпус текстова ПЛВ/СИП и других екстензија стратешки није осмишљен као трансмедијални. Међутим, развој медија и медијских конгломерата, олакшао је прилагођавање основног, незавршеног текста, правилима трансмедијалног приповедања, јер је конкретни свет приче епске фантастике довољно масиван и отворен да омогући комплексно, партиципативно, читалачко/гледалачко/играчко искуство.

Закључак

Докторат кандидата Владимира Церића **ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ ФАНТАСТИКЕ** јесте динамично структурисано и теоријско-аналитички умрежено изведено истраживање, изложено, на тренутке, пре есејистичким, но ригорозно научним, стилем занимљивим и лаким за читање. Организован је у три поглавља несразмерне дужине – када превагу односи детаљна анализа студије случаја – а која су, према карактеру и теми излагања, препознатљива као метатеоријска и аналитичка. Друго и треће поглавље дијахронијски излажу теорије трансмедијалног приповедања и епске фантастике конституишући метатеоријску равн

рада – критички увид у теоријско наслеђе – док студија случаја представља практичну примену одабраних одређујућих стандарда у анализи првостепеног (*Песма леда и ватре*) и, надам се, другостепеног (ТВ серија *Игра престола*) а мање осталих *n*-тостепених текстова.

У густо повезаној теоријској платформи као тачке ослоња препознатљиве су теорије трансмедијалног приповедања и теорије жанра смештене у најширем оквиру студија наратологије, студија филма и екранских текстова, студија ТВ серије па чак и студија рода. Бројност теоретичара на које се позива рад има двоструки ефекат: на једној страни оснажује метатеоријске квалитете, док, на другој, одсуством стожерних имена (подједнако ослањање на Џенкинса, Мери-Лор Рајан, Долежела...) води анализи која, повремено, постаје несистематична, недовољно аргументована и прекратка. У том смислу, неким аналитичким исходиштима – фокализација, пирамидални образац раста света приче – недостаје довољно образложени теоријски темељ.

Разноврсност и разуђеност аналитичког проседеа самом раду дају неке од квалитета фанфикције и *wiki-fandoma* аргументујући да научни допринос рада подједнако лежи у јединственој, квантитативно и квалитативно поткрепљеној анализи колико и у теоријски утемељеном читању текстова студије случаја. Кандидат вешто усклађује и „упарује“ критичко разматрање теорија и анализу студија случаја које комплементарном верификацијом хипотезе добро заокружују и „затварају“ истраживање.

Теоријски допринос овог рада јесте мапирање и коришћење теорија трансмедијалног приповедања у анализи *Песме леда и ватре/Игре престола*, као комплексног дијегетичког света/светова приче. У недостатку трансмедијалне наратологије као кровног поља које би се бавило анализом трансмедијалних текстова, дат је теоријски оквир света приче који омогућава деконструкцију трансмедијалног текста *Игре престола*.

На истом трагу теорија света приче, који комплексношћу и умноженошћу достиже мултиверзум, постаје четврта тачка ослоња рада која уравнотежује дијалектику деконструкције и реконструкције основних појмова и текстова.

Користећи се категоризацијом Мери Лор Рајан, Мартинов свет приче је постепено стваран одоздо-навише (Ryan 2017, 530), као што је случај у већини франшиза. Међутим, како је свет приче био најпре текстуалан (у ужем смислу), до појаве серије, његова визуелизација и померање ка колективном ауторству (у

телевизијској серији), партиципативној култури (...), класичну адаптацију, или превођење заменило је трансмедијално приповедање кроз појаву телевизијске серије (која у наративу претходи основном тексту ПЛВ), графичких новела (које су претежно адаптација), компјутерских игара (од којих већина представља трансмедијално приповедање ширењем света приче), друштвене (табле-топ) игре и role play (које представљају облик ширења франшизе, али и света приче). Односно, овакво грађење света приче је последица економског живота основног текста, а не његова креативна неадекватност за трансмедијално приповедање одозго-надоле.

Укупним квалитетима дисертације кандидат је доказао способност самосталне израде научног рада, теоријског истраживања и анализе који испуњавају тражене академске стандарде. На основу свега изреченог Комисија позитивно оцењује докторску тезу Владимира Церића **ТРАНСМЕДИЈАЛНО ПРИПОВЕДАЊЕ И ДИЈЕГЕТИЧКИ СВЕТОВИ ЕПСКЕ ФАНТАСТИКЕ** и са задовољством предлаже Научном већу ФДУ, НУН већу ФДУ и Сенату Универзитета уметности да прихвати реферат и донесе одлуку о покретању процедуре за јавну одбрану докторске дисертације.

Београд, 27.06. 2022.

Комисија у саставу:

др Невена Даковић, ред. проф. (ФДУ)

др Лидија Делић, научни саветник (ИКУМ)

др Никола Шуица, ред. проф. (ФЛУ)

др Александар Јанковић, ванр. проф. (ФДУ)

др Александра Миловановић, ванр. проф. (ФДУ)